

Jesu li Hrvati postali Goti? Odnos ustaša i vlasti Nezavisne Države Hrvatske prema neslavenskim teorijama o podrijetlu Hrvata

MARIO JAREB

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

Rad razmatra neke tvrdnje o tome da su navodno neslavenske teorije o podrijetlu Hrvata bile dio ustaške ideologije, odnosno da su služile nijekanju slavenstva Hrvata. Autor je proučio mnogobrojne radove i publikacije objavljene u NDH, od kojih su npr. udžbenici, zbornik *Naša domovina* i *Ustaški godišnjak 1943.* nedvojbeno izražavali službene poglede vlasti NDH i vladajućega Ustaškog pokreta. Možemo pretpostaviti da bi u njima neslavenskim teorijama bila dana velika važnost uz istodobno nijekanje slavenstva Hrvata. Toga u tim publikacijama, kao i u mnogim drugima nema, budući da je slavenski karakter Hrvata nedvojbeno spomenut na brojnim mjestima. Također nema dvojbe da slavenstvo Hrvata nije naglašavano, no to je daleko od pretpostavki da su neslavenske teorije služile navodnome ustaškom nijekanju hrvatskoga slavenskog podrijetla.

Ključne riječi: neslavenske teorije o podrijetlu Hrvata, Goti, ustaška ideologija, NDH

Nakon 1945. godine objavljeni su mnogobrojni radovi, publicistički i znanstveni, u kojima su iznesene tvrdnje da je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske vladajući Ustaški pokret (kao i Ustaško-domobranski pokret prije travnja 1941.) smatrao da hrvatski narod unatoč svojemu jeziku nije slavenski narod, odnosno da su takve postavke bile važni dio ustaške ideologije. Pritom se katkad tvrdilo da su se ustaše koristili postojanjem teorija o neslavenskom podrijetlu Hrvata upravo kako bi uz pomoć njih navodno zanijekali slavenstvo Hrvata. I u novije vrijeme pojavilo se više takvih tvrdnji, uglavnom u radovima inozemnih istraživača, pa treba proučiti kako su ustaše i vlasti NDH uistinu gledale na neslavenske teorije o podrijetlu Hrvata, odnosno je li moguće tvrditi da su teorije o neslavenskom podrijetlu Hrvata bile dio ustaške ideologije.

Pritom se često mislilo i misli na teorije o gotskom podrijetlu Hrvata, koje su još u međuratnom razdoblju zastupali neki povjesničari i publicisti. Pritom su neki tvrdili da je za NDH gotska teorija bila integralnim dijelom ustaške ideologije, a drugi su tek navodili da su ustaše (od nastanka ustaške organizacije do sloma NDH) smatrali da su Hrvati neslavenskog podrijetla. Iz njihovih je tvrdnji tek posredno moguće zaključiti da se to odnosilo na teoriju o gotskom

podrijetlu. O tome svjedoče i neki znanstveni radovi, kao što su oni Fikrete Jelić Butić. Ne treba posebno isticati značenje rezultata njezinih istraživanja na temu Ustaškog pokreta i NDH. Upravo zbog toga ću u nastavku nekim tvrdnjama iz njezine monografije posvetiti posebnu pozornost.¹

Prije toga ću se osvrnuti na izričitu tvrdnju američkog povjesničara Stanleyja G. Paynea, koji je naveo da su ustaše do kraja tridesetih godina navodno razvijali "rasnu ideologiju nacističkoga stila", "with their claim for a 'Gothic', non-Slavic identity for Croats"² Komentirajući njegov članak, Sabrina P. Ramet je ustvrdila: "The claim that Croats were 'Goths' (whatever that might mean) rather than Slavs was one element in that ideology and provided an ideological groundwork for asserting that Croats (Goths) and Serbs (Slavs) were not related."³ S obzirom na kratkoću Payneove rečenice, očito je da je autorica iznijela svoje mišljenje o tome problemu. Činjenica je da je Sabrina P. Ramet istaknuti istraživač povijesti 20. stoljeća na području nekadašnje Jugoslavije, pa je i dobro upoznata s literaturom i izvorima koji se na to odnose. Prema tome, moguće je pretpostaviti da je citirana tvrdnja odraz raširenog razmišljanja o tome da je gotska teorija bila važan dio ustaške ideologije, što me također potaknulo da se upustim u pisanje ovog članka.

No vratimo se spomenutoj Payneovoj tvrdnji o razvoju ustaške ideologije do kraja tridesetih godina. Uistinu je teško reći na čemu se temelji njegova tvrdnja, budući da temeljni ustaško-domobranski dokumenti ne daju povoda za takav zaključak. O ustaško-domobranskim načelima opširno sam pisao u monografiji o Ustaško-domobraskom pokretu.⁴ Za problematiku ovog članka mogle bi biti zanimljive tek prve dvije točke izvornog teksta Načela iz godine 1933., koje glase: "1. Hrvatski narod jest samosvojna etnička (narodna) jedinica, on je narod sam po sebi, te u narodnosnom smislu nije istovjetan s nijednim drugim narodom, niti je dio ili pleme bilo kojega drugoga naroda.

2. Hrvatski narod ima svoje izvorno povjesno ime HRVAT, pod kojim se je pojavio u davno povijesno vrijeme, pod kojim je prije 1300 godina došao u današnju svoju postojbinu, te pod kojim živi sve do danas. Toga imena ne može i ne smije zamijeniti nikakovo drugo ime."

Njihov sadržaj ne potkrepljuje Payneovu tvrdnju, kao ni spomenutu tvrdnju Sabine P. Ramet. Te su točke ostale nepromijenjene i u inačici Načela (Ustaška

¹ Riječ je o knjizi pod naslovom *Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945.*, Zagreb 1977. Na radove Fikrete Jelić Butić ukratko sam se osvrnuo u monografiji pod naslovom *Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine*, Zagreb 2006., 23. Tamo sam naveo da su u "svoje (...) vrijeme njezini radovi bili važan iskorak k znanstvenom proučavanju prošlosti Ustaškog pokreta općenito, pa i Ustaško-domobranskog pokreta. U njima su vidljiva i određena ideološka ograničenja koja su sputavala tadašnju historiografiju".

² Stanley G. PAYNE, "The NDH State in Comparative Perspective", *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7/2006., No. 4, 410.

³ Riječ je o dijelu priloga Sabine P. RAMET pod naslovom "The NDH – An Introduction", *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7/2006., No. 4, 410. Riječ je o njezinu uvodnom uredničkom članku, u kojem je ukratko opisala niz članaka o povijesti NDH objavljenih u tome broju časopisa, pa tako i spomenuti Payneov članak.

⁴ Mario JAREB, *Ustaško-domobranski pokret*, 121. i 124.-132.

načela) koja je bila u uporabi u NDH, a ni tadašnja službena ustaška tumačenja ne prihvaćaju navedene tvrdnje. Među njima se ističu tumačenja Danijela Crljena iz 1942. godine.⁵ Crljen se, tumačeći 2. točku Načela, pozabavio tek podrijetlom imena Hrvat te je naveo da su tek tadašnja "najnovija" istraživanja "unijela (...) u to pitanje malo više svijetla. Mnogi i ozbiljni hrvatski povjesničari smatraju dokazanim, da je hrvatsko ime iranskog porijekla". Može se, dakle, reći da je Crljen bio oprezan pri iznošenju te teorije o podrijetlu imena i nije ju prihvatio kao nešto sigurno i nepromjenjivo. On prigodom opisivanja točke 1. spominje i da su "brojni povjesničari tvrdili da smo mi Hrvati kao Srbi i Slovenci slavenskoga porijekla". On to stavlja u negativni kontekst rađanja jugoslavenske ideje i nijekanja hrvatskog imena, no nije se izjasnio o točnosti tvrdnji tih povjesničara.

Prema tome, ne može se tvrditi da bi tijekom tridesetih godina, pa ni u razdoblju Nezavisne Države Hrvatske, Ustaško-domobranski pokret (odnosno vladajući Ustaški pokret u NDH) u svoju ideologiju uključio izričite postavke o neslavenskom podrijetlu. Pritom treba istaknuti činjenicu da iranske teorije o podrijetlu Hrvata i danas imaju svoje ozbiljne i mnogobrojne pobornike, koji su svoje tvrdnje obrazložili u objavljenim znanstvenim radovima. To je primijetio i Nevenko Bartulin u radu iz godine 2007., u koji je uvrstio kratku i dosad najozbiljniju analizu ustaškog odnosa prema neslavenskim teorijama o podrijetlu Hrvata.⁶ Ipak nije obrazložio neke od svojih tvrdnji, primjerice onu o tome da je navodno gotska teorija "bila (...) popularna među pronjemački raspoloženim ustašama, koji nisu bili sretni s Pavelićevom bliskošću s Italijom".⁷ Pavelić, kojega s pravom kvalificira kao osobu blisku Italiji, bio je svakako najistaknutiji promicatelj gotskog podrijetla Hrvata u NDH (o čemu će biti više riječi u nastavku), pa navodno pristajanje pronjemačkih raspoloženih ustaša uz tu teoriju zbog spomenutog nezadovoljstva ne zvuči uvjerljivo.

Stihovi Nazorove "Pjesme o pesti" danas su svakako najpoznatiji primjer javne reakcije na tvrdnje o gotskom podrijetlu Hrvata tijekom Drugog svjetskog rata, a u njoj je pjesnik poručio:

"Rod prastari svi smo
a Goti mi nismo:
Slavenstva smo drevnoga čest.
Tko drukčije kaže
pa kleveće i laže,
osjetit našu će pest."⁸

⁵ *Načela Hrvatskog ustaškog pokreta*, (obradio Danijel Crljen), Zagreb 1942.

⁶ Nevenko BARTULIN, "Ideologija nacije i rase: ustaški režim i politika prema Srbima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941-1945.", *Radovi* 39, 2007., 209.-242.

⁷ Isto, 221.

⁸ U javnosti je ta pjesma bila najpoznatija po početnom stihu "Uz maršala Tita, junačkoga sina, nas neće ni pakao smest". Riječ je o promijenjenom stihu koji je isprva glasio "Uz Tita i Staljina, dva junačka sina, / nas neće ni pakao smest". Izvorni tekst i notni zapis pjesme objavljen je u pjesmarici pod naslovom *Naše pjesme*, drugo prošireno izdanje, Zagreb 1945., 14.-15.

Tragično je to što je "pest" novih komunističkih vlasti uistinu i osjetio jedan od zagovaratelja teorije o gotskom podrijetlu Hrvata, don Kerubin Šegvić. Njega su nove vlasti uhitile i optužile da je "propagirao svoje 'teorije', izdavanjem knjiga za vrijeme okupacije o gotskom podrijetlu Hrvata na više jezika /talijanskom i njemačkom/, nastojao dati teoretsku i ideološku podlogu i opravdanje cjelokupnom zločinačkom radu zloglasne terorističke organizacije 'ustaša' a sve to u namjeri, da izazove bratoubilački rat i da raspiri rasnu mržnju među narodima Jugoslavije".⁹ Iako u dobi od 78 godina, Šegvić je osuđen na kaznu smrti strijeljanjem, koja je izvršena. Citirani dio optužnice pokazuje da je tužitelj očito smatrao Šegvićevu teoriju o gotskom podrijetlu Hrvata sastavnim i važnim dijelom ustaške ideologije. Možemo pretpostaviti da su u optužnicu uvršteni rasprostranjeni stereotipi komunističke promidžbe o tome da su Ustaški pokret i NDH nijekali slavenstvo Hrvata. Ti stereotipi zadržali su se i kasnije, i nisu ostali ograničeni samo na medije i promidžbu.

Sama gotska teorija ni u vremenu kada je nastala nije imala ozbiljnijih pobornika. Ipak, nema nikakve dvojbe da je takvih razmišljanja bilo među nekim hrvatskim povjesničarima, publicistima i političarima, o čemu svjedoči spomenuti primjer Kerubina Šegvića.¹⁰ On je s osobitim žarom tu teoriju nastavio promicati i nakon uspostave NDH. Pritom je o njoj želio obavijestiti i stranu javnost objavljivanjem svojih radova na talijanskom i njemačkom jeziku. Među njima se izdvaja knjiga na talijanskom jeziku pod naslovom *Le origini gothice dei Croati*.¹¹ O istoj je teoriji Šegvić progovorio i u knjizi *I Croati* iz iste godine,

⁹ Veći dio optužnice Vojnog suda iz lipnja 1945. donosi Jure KRIŠTO, "Postupak komunista prema vjerskim službenicima, osobito pripadnicima Katoličke crkve nakon rata", *1945.-Razdjelnica hrvatske povijesti*, (gl. urednici N. Kisić Kolanović, M. Jareb i K. Spehnyak), Zagreb 2006., 245.-246. Dosta podataka o optužnici, presudi i samom suđenju donio je Živan BEZIĆ, "Don Kerubin Šegvić. Život, smrt i djelo", drugi dio, *Hrvatska obzorja*, IV/1996., br. 2, u odlomku pod naslovom "Mučenička smrt", 359.-363.

¹⁰ Usp. njegov životopis u leksikonu *Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945.*, Zagreb 1997., 378. O Šegvićevu životu i djelu dosad je najopsežnije pisao Živan Bezić u spomenutom radu, koji je objavljen u dva nastavka pod naslovom, "Don Kerubin Šegvić. Život, smrt i djelo". Prvi dio objavljen je u splitskom časopisu *Hrvatska obzorja*, IV/1996., br. 1, 81.-88. a drugi dio u *Hrvatskim obzorjima*, IV/1996., br. 2, 357.-370. U sklopu drugoga dijela Bezić je na stranicama 364.-367. objavio i bibliografiju Šegvićevih radova. Autor je osobno poznao Šegvića, pa u svojem radu iznosi i neke osobne uspomene na njega. On na stranicama 358.-359. drugoga dijela osobito ističe da je Šegvić "pomagao svakome bez obzira na političku orijentaciju. Zdušno se je npr. zauzimao za zarobljene šoltanske partizane, nekima je od njih pomogao doći i do slobode. (...) Dok sam se i sam nalazio u njemačkim logorima, Šegvić je poduzeo sve što je mogao da budem oslobođen, ali u tome nije uspio". U istom nastavku svojega rada Bezić opisuje Šegvićevu kritičnost prema ustaštvu i njegovo zalaganje za progonjene. Na stranici 359. ističe da je Šegvić znao da se komunistima zamjerio "najviše svojom teorijom o gotskom podrijetlu Hrvata. No, smatrao je da će ga ipak zbog njegovih visokih godina (nalazio se tada u 78.) poštedjeti".

Uz gotsku teoriju Šegvić je pristao još u studiji *Toma Splićanin, državnik i pisac 1200-1268. Njegov život i njegovo djelo*, Zagreb 1927. Godine 1935. objavio je u njemačkom časopisu *Nordische Welt* opsežan rad u nekoliko nastavaka pod naslovom "Die gotische Abstammung der Kroaten", koji je objavljen i kao poseban otisak.

¹¹ Puni naslov izdanja na talijanskom jeziku bio je *Le origini gothice dei Croati. Saggio storico-critico*, Zagreb 1941. Zanimljivo je da je Šegvić u brošuri *U prvim mjesecima stvaranja N. D. H. Moje poslanje u Italiji od 7. IX. do 24. IX. 1941.*, Zagreb 1943., 21., navodio da mu "Talijani

LE ORIGINI GOTICHE

DEI CROATI

SAGGIO STORICO — CRITICO

DI

CHERUBINO ŠEGVIĆ

SECONDA EDIZIONE

TIPOGRAFIA ZAGREB 1941

*Naslovnica Šegvićeve knjige Le origini
gotiche dei Croati*

koju je posvetio vojvodi od Spoleta i nesuđenom hrvatskom kralju Aimone di Savoia Aosta, koja je u čak dva izdanja objavljena i na njemačkom jeziku.¹² Obje su knjige, uz pomoć nekih diplomatskih predstavništava NDH u inozemstvu, a među njima je sigurno bila Stalna trgovačka delegacija NDH u Zürichu, dijeljene predstavnicima ostalih zemalja, pa se i tu možda krije korijen razmišljanja o tome da je gotska teorija bila dio vladajuće ustaške ideologije.¹³

stavljaju toliko poteškoća izdanju razprave: 'Le origini gotiche dei Croati', što upućuje na njegovu želju da njezin izdavač bude netko od talijanskih nakladnika. Očito su "poteškoće" bile takve naravi da je na kraju izdanje na talijanskom jeziku izdala zagrebačka "Tipografija". Nije mi, na žalost, poznato o kakvim je talijanskim prigovorima bila riječ. Također napominjem da nisam imao uvid u izvornik Šegvićeve brošure iz 1943., nego u presliku spomenute stranice objavljene u poznatome protukatoličkom pamfletu pod naslovom *Tajni dokumenti o odnosima Vatikana i ustaške "NDH"*, Zagreb 1952., bez oznake broja stranice. U njoj su pod naslovom "Misija ustaškog popa Šegvića kod pape", 38.-41., na svoj način opisani spomenuta Šegvićeva brošura iz 1943. i njegov boravak u Italiji 1941. Na stranici 38. tendenciozno je istaknuto da ta brošura za NDH navodno "nije bila štampana za javnost, nego 'kao rukopis', te je u vrijeme ustaške 'NDH' bila smatrana 'povjerljivim' dokumentom za uži krug". U Šegvićevu životopisu u *Tko je tko u NDH*, 378., naprotiv stoji da je ta brošura bila u NDH zabranjena. Živan Bezić u drugom dijelu spomenutog rada o Šegviću, 365., tvrdi da je ta knjiga bila "zabranjena od ustaške cenzure", a sličnu tvrdnju nalazimo i na stranici 358. Bezić, ali i katalog NSK, navode 1944. godinu kao godinu izdavanja te knjige.

¹² Cherubino ŠEGVIĆ, *I Croati. La loro missione storica durante tredici secoli. Studio etnografico-storico*, Rim 1941. O gotskom podrijetlu Hrvata autor je progovorio u poglavlju "I Croati", 33.-37. Njemački je prijevod objavljen pod naslovom *Die Kroaten und ihre Mission während dreizehn Jahrhunderte der Geschichte. Historisch-ethnographische Betrachtungen*. Übersetzt aus dem italienischen Original von Peroslav Paskiević, Zagreb 1941. Drugo njemačko izdanje objavljeno je pod istim naslovom u Zagrebu 1942.

¹³ O tome da je Stalna trgovačka delegacija NDH u Zürichu, odnosno generalni konzul Peroslav Paskiević, dijelila Šegvićeve knjige govore navodi iz Paskievićeva pisma Šegviću od 2. kolo-

Za problematiku ovog članka važnije je ipak to što je sam Pavelić više puta spomenuo tu teoriju u svojim radovima i izjavama. Najraniji primjer njegove potpore gotskoj teoriji je tvrdnja iz godine 1936., kada je napisao da među širokim slojevima hrvatskoga naroda “nikada nije postojala neka obća slavenska sviest, koja bi se mogla ozbiljno suprotstaviti hrvatskoj narodnoj sviesti. (...) Ova neoboriva činjenica pruža nam daljnji dokaz, da Hrvati uobće i nijesu slavenskog, nego gotskog podrijetla, tvrdnja koja je već ozbiljno razpravljena”.¹⁴ Spis *Die kroatische Frage*, čiji je dio spomenuta rečenica, Pavelić je napisao kako bi na sebe i ustašku organizaciju skrenuo njemačku pozornost i dobio potporu Trećeg Reicha za svoje djelovanje.¹⁵ Zbog toga je u njega umetnuo ono za što je mislio da bi moglo dobro odjeknuti u onih od kojih je mislio tražiti pomoć. Ne čudi što je uz isticanje navodnoga gotskog podrijetla znatnu pozornost posvetio i Židovima, odnosno iskazao se kao žestoki antisemit. Mislim da nije potrebno objašnjavati čemu je služilo isticanje antisemitizma. Isticanje, pak, gotskog podrijetla istoznačno je nijekanje slavenstva Hrvata, a upravo su

---

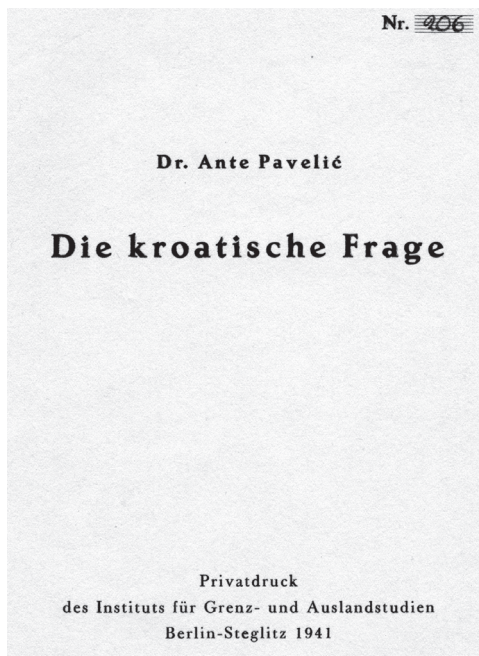
voza 1942. Pismo je u osobnom posjedu autora, a sastoji se od četiri stranice ispisane na obrascu Stalne trgovačke delegacije. U njemu Paskiević navodi da je “razaslao (...) službeno Tvoje Origini na sve 4 str.: u Švic., u Njem. i u Italiju, jer znam, da nije to s druge str. učinjeno u punom opsegu”. To upućuje na pomisao da je Zürich bio svojevrсно središte iz kojeg su Šegvićeve knjige širene u inozemstvu. Paskievićeve riječi također upućuju na to da su i ostala predstavništva širila tu knjigu, ali i drugu Šegvićevu knjigu (talijansko i njemačko izdanje), no očito je da se tome nije poklanjala veća pozornost. Indikativno je da je on slao knjige i u takve zemlje kao što su Njemačka i Italija, u kojima su redovito djelovala poslanstva NDH. Spomenuti Šegvićev navod iz brošure objavljene 1943. o “potežkoćama” koje su Talijani činili u vezi s izdavanjem knjige o gotskom podrijetlu možda upućuje i na pretpostavku da su oni činili “potežkoće” u širenju njegovih objavljenih knjiga. Ipak, Paskievićev navod posredno može upućivati i na to da širenje Šegvićevih knjiga nije bilo u sklopu njihove redovite djelatnosti, ali i da ih je Paskiević širio na vlastiti poticaj. On se tijekom svojega kratkotrajnoga boravka na položaju generalnog konzula u Zürichu istaknuo djelovanjem na svoju ruku, što ga je na poslijetku i koštalo položaja. Osnovne podatke o njegovom djelovanju u Stalnoj trgovačkoj delegaciji donosi Tomislav JONJIC, “Pitanje priznanja Nezavisne Države Hrvatske od Švicarske Konfederacije”, *Časopis za suvremenu povijest*, 31/1999., br. 2, 274.-275. U njemu autor Paskievićevo prezime navodi kao “Paskijević”.

Što je Paskievića potaknulo da se toliko posveti širenju Šegvićevih knjiga? Spomenuto pismo upućuje na njihovo dobro poznanstvo, a držim da je jednako važna i činjenica da je Paskiević knjigu *I Croati* preveo na njemački jezik, pa je riječ o djelu u čijem je objavljivanju i sam sudjelovao. Nije mi poznata naklada prvog i drugog izdanja, no mogu se iznijeti pretpostavke o tome da broj objavljenih Šegvićevih knjiga nije bio mali. Naime, u Hrvatskom državnom arhivu, Zagreb, fond 237 – Predsjedništvo vlade NDH. Glavno ravnateljstvo za promidžbu (Predsjedništvo vlade NDH. Glavno ravnateljstvo za promidžbu) sačuvane su mnogobrojne molbe nakladnika za odobrenje izdavanja različitih knjiga, primjerice u kutiji 28, 3 III/K21, 1942., Aj 127. U njima su navedeni podaci o predviđenoj nakladi, opsegu i izgledu željenog izdanja, pa na temelju uvida u njih treba pretpostaviti da najmanji broj primjeraka pojedinog izdanja nije bio manji od 1.000 primjeraka, a po svoj prilici i osjetno viši. Sve to upućuje na pomisao da su uistinu mnogobrojni primjerci Šegvićevih knjiga mogli doći na police europskih knjižnica te utjecati na širenje dojma o tome da je gotska teorija o podrijetlu Hrvata bila dio vladajuće ustaške ideologije u NDH.

¹⁴ *Dr. Ante Pavelić riješio je hrvatsko pitanje*, (priredio Ivo Bogdan), Zagreb 1942., 16. Riječ je o hrvatskom prijevodu Pavelićeve rasprave na njemačkom jeziku *Die kroatische Frage* iz godine 1936. Izvorni njemački tekst objavio je Institut für Grenz- und Auslandstudien iz Berlina tek pred njemački napad na Kraljevinu Jugoslaviju pod istim njemačkim naslovom.

¹⁵ O tome spisu, njegovu izvornom njemačkom tekstu i kasnijem njemačkom i hrvatskom izdanju opširno sam pisao u spomenutoj knjizi *Ustaško-domobranski pokret*, 430.-432.

Pavelić je u svojem spisu Die kroatische Frage iz 1936. napisao da su Hrvati gotskog podrijetla.

Slaveni na svojevrsnoj nacističkoj ljestvici navodno manje vrijednih rasa zauzimali istaknuto mjesto. Zbog toga je isticanjem navodnoga gotskog podrijetla Pavelić njemačkim nacističkim dužnoscima želio predstaviti Hrvate kao narod koji ne pripada skupini koju je nacionalsocijalistička ideologija držala "rasno nevrijednom". Tek se može pretpostaviti da su na taj način germanski Goti Hrvatima, kao njihovim precima, trebali osigurati ravnopravnost u budućoj Hitlerovoj Novoj Europi. Ipak je sigurno jedino to da nakon toga Pavelić sve do travnja 1941. nije spominjao gotsku ili neku drugu teoriju o podrijetlu Hrvata.

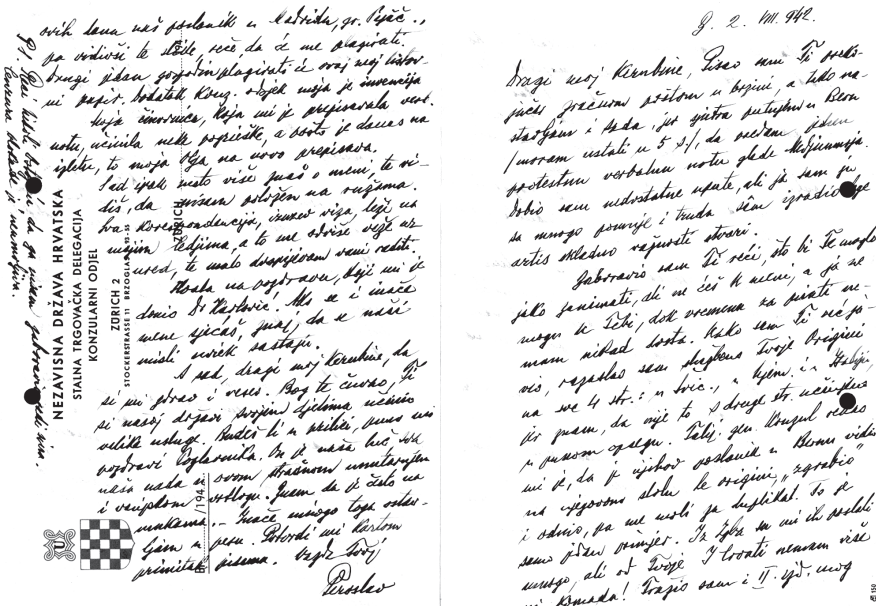
Uz spomenuti Pavelićev spis, koji je javnosti postao poznat tek u travnju 1941., predratno ustaško

prihvatanje gotske teorije moglo bi se dokazivati tek ako bi se djelovanje Stjepana Buća moglo označiti ustaškim.¹⁶ Riječ je o osobi nacionalsocijalističkoga svjetonazora, koja je u hrvatskoj javnosti dosljedno zastupala gotsku teoriju. Dio istraživača pogrešno ga označava kao ustašu, no u monografiji o ustaško-domobranskom pokretu posvetio sam mu znatnu pozornost i pokazao da ga se ne može smatrati ustašom.¹⁷ On je, doduše, baš kao i ustaše, bio hrvatski nacionalist koji se zalagao za uspostavu potpuno neovisne hrvatske države, no riječ je o osobi koja je samostalno djelovala i sukobljavala se s članovima i pristasaма ustaške organizacije. Zbog toga se Bućevo promicanje gotske teorije ne može koristiti kao dokaz da su i ustaše zastupali tu teoriju. On je u javnosti kao zastupnik gotske teorije bio poznat i prije nego što je početkom 1941. u Zagrebu objavio brošuru pod naslovom *Naši službeni povjesničari i pitanje podrijetla Hrvata*. Nešto prije toga, 11. studenoga 1940., uputio je Hitleru predstavku u kojoj ga je pozvao da uspostavi hrvatsku državu, a u njoj je istaknuo "gotško porijeklo hrvatskog naroda, te ukazuje na njegovo 'krvno srodstvo' i 'sličnost kulture' s njemačkim narodom".¹⁸ Zanimljivo je da je u jesen 1939.,

¹⁶ Usp. Bućev životopis u *Tko je tko u NDH*, 52.-53.

¹⁷ M. JAREB, *Ustaško-domobranski pokret*, 509.-513.

¹⁸ Citat prema knjizi Fikreta JELIĆ-BUTIĆ, *Ustaše i NDH*, Zagreb 1977., 51. Ona na istom mjestu Buću pogrešno pripisuje osnivanje Hrvatske nacionalsocijalističke stranke. Riječ je o Hrvatskoj nacionalsocijalističkoj stranci rada, koja je osnovana u ljeto 1940. kao svojevrsni nasljednik nacionalsocijalističkoga Hrvatskoga radničkog pokreta i nije imala ništa zajedničko s djelovanjem dr. Stjepana Buća. Istu predstavku (F. Jelić-Butić naziva je memorandumom) spominje i Bogdan KRIZMAN, *Pavelić između Hitlera i Mussolinija*, Zagreb 1980., 37. On Buća raz-

Faksimil 1. (desno) i 4. stranice (lijevo) Paskijevićeva pisma Šegviću od 2. kolovoza 1942.

prije nego što je Buć objavio svoju brošuru, istaknuti pripadnik UHRO-a Mladen Lorković objavio u Zagrebu u nakladi Matice hrvatske knjigu *Narod i zemlja Hrvata*. U njoj je opširno iznio i svoje poglede na problematiku podrijetla Hrvata.¹⁹ Pritom je iranskoj teoriji poklonio znatnu pozornost, no nije zanjekao slavensku pripadnost Hrvata. On, kako primjećuje Bartulin, tvrdi da su “proto-Hrvati bili neslavenski (iranski) sloj koji je ‘organizirao’ slavenske mase u proto-domovini Hrvata u južnoj Poljskoj”, kasnije i u današnjoj Hrvatskoj, da bi se ta “iransko-kavkaska vojna i politička vladajuća klasa miješala (...) s mnogobrojnim Slavenima tako da su se iranski Hrvati asimilirali jezično”.²⁰ Gotsku teoriju, koja bi prema nekima već tada trebala biti važan čimbenik ustaške ideologije, Lorković uopće ne uzima u obzir.

Uspostava NDH u travnju 1941. potaknula je Pavelića, sada kao poglavnika nove države i vladajućeg Ustaškog pokreta, da ponovi svoja stajališta o podrijetlu Hrvata. Sve izjave dane su u prvim mjesecima postojanja NDH, odnosno u razdoblju kada je ta država pokušavala dobiti potporu Trećeg Reicha i uklopiti se u osovinsku “Novu Europu”. Prigodom ulaska u Hrvatsku 13. travnja 1941. Pavelić je izjavio za vodeći talijanski fašistički dnevnik *Giornale d’Italia* da se

dvaja od skupine hrvatskih nacionalsocijalista (koji su stajali iza osnivanja spomenute stranke) i navodi točan nadnevak potpisivanja predstave te činjenicu da su je uz njega potpisali dr. Ferdo Ivanuš i dr. Arsen Pozaić. O djelovanju hrvatskih nacionalsocijalista također sam pisao u knjizi *Ustaško-domobranski pokret*, 512.-515.

¹⁹ Riječ je o poglavlju “Stvaranje hrvatskoga naroda i Hrvatske”, u sklopu kojega je odlomak pod naslovom “Sjeverni Hrvati”, 4.-14. Usp. Lorkovićev životopis u *Tko je tko u NDH*, 237.-239. te knjigu Nade KISIĆ KOLANOVIĆ, *Mladen Lorković – ministar urotnik*, Zagreb 1998.

²⁰ N. BARTULIN, n. dj., 222.

Hrvati od Srba razlikuju “i po religiji i po fizičkom izgledu. Teško je pobrkati jednog Hrvata sa Srbinom. Mi nismo Slaveni”. Na tu je izjavu tadašnji Pavelićev bliski suradnik Eugen Dido Kvaternik dodao da ime “Hrvat dolazi od arhaičnog izraza ‘Hroatang’”, što “po prilici znači ‘gotski ratnik’”.²¹

Već 14. travnja 1941. Pavelić je u razgovoru s njemačkim izaslanikom Edmundom Veesenmeyerom, koji je bio uključen u proglašenje NDH, istaknuo da “želi samo to da vodi svoj narod u bolje dane i dokaže kako Hrvati nisu Slaveni, nego da rasno pripadaju Germanstvu”.²² Gote kao hrvatske pretke Pavelić je izričito označio prigodom sastanka s Hitlerom u Njemačkoj početkom lipnja 1941., kada je istaknuo da se “Hrvati zato tako dobro slažu s Njemačkom narodnom skupinom jer nisu – kako se to pogrešno tvrdi – Slaveni. Hrvati potječu od Gota i njima je panslavistička ideja bila nametnuta kao nešto artifično”.

Navedene Pavelićeve izjave, kao i činjenica da je 1942. godine u Zagrebu objavljen hrvatski prijevod spisa *Hrvatsko pitanje*, mogla bi navesti na pomisao da je Poglavnikova misao o gotskom podrijetlu Hrvata postala sastavni dio ideologije vladajućeg Ustaškog pokreta. Kao takva bi nedvojbeno bila istaknuta i u mnogobrojnim publikacijama koje su izdavale vlasti NDH ili vladajući Ustaški pokret, no uvid u njih pokazuje da do toga nije došlo.

Pretpostavljam da je površno izjednačavanje opisanih izjava i zapisa, nastalih u međuratnom razdoblju i razdoblju nakon uspostave NDH, s prihvatljivim stajalištima ustaške ideologije i navelo neke istraživače da olako zaključe kako su teorije o neslavenskom podrijetlu Hrvata uistinu i bile sastavni dio te ideologije. Na tome su, pak, temelju izvođeni i daljnji zaključci o ustaškom rasizmu i poništavanju slavenskog karaktera Hrvata. Tako je Fikreta Jelić Butić navela da su politički “tendenciozne teze o neslavenskom porijeklu Hrvata davale (...) važno obilježje ustaškoj propagandi. U novoj situaciji, one su potpuno gubile i onaj privid tobožnje akademske diskusije prije rata, poprimivši izrazitu rasističku tendenciju s glavnim ciljem da ukaže na nespojivost bilo kakvog zajedničkog života Hrvata i Srba”.²³ Smatram da navedene rečenice ne stoje i da je autorica očito nekritički preuzela postojeće stereotipe. Ona se, naime, poziva na radove nekolicine autora, no i površni uvid u njih opovrgava njezine tvrdnje.²⁴ Filip Lukas u navedenom radu, objavljenom u knjizi *Zemljopis Hrvatske* uopće ne raspravlja o podrijetlu Hrvata. On, doduše, pronalazi sličnost

²¹ Pavelićevu i Kvaternikovu izjavu, koja je objavljena u spomenutom listu 15. travnja 1941., donosi F. JELIĆ-BUTIĆ, *Ustaše i NDH*, 139.

²² Sadržaj Veesenmeyerova brzojava njemačkom ministru vanjskih poslova Joachimimu von Ribbentropu prepričao je B. KRIZMAN, *Ante Pavelić i ustaše*, Zagreb 1986., 422.

²³ F. JELIĆ-BUTIĆ, *Ustaše i NDH*, 138.

²⁴ *Isto*, 138. U bilješci 4 autorica navodi sljedeće radove: poglavlje Filipa LUKASA, “Zemljopisni i geopolitički položaj”, objavljeno u knjizi *Zemljopis Hrvatske*, opći dio, prvi svezak (ur. Z. Dugački), Zagreb 1942., 7.-35.; Ive GUBERINE, “Pravi razlog seobe Hrvata”, *Hrvatska smotra* (Zagreb), XI/1943., br. 3.-4. i “Kada i kako su pokršteni Hrvati”, *Hrvatska revija*, 7/1941.; Stanka VITKOVIĆA, “Sviest o državi”, *Hrvatska smotra*, XII/1944., br. 6-10, 261.-272.; i na posljepku rad Krune KRSTIĆA, “Narod, država i nacionalizam”, *Hrvatska smotra*, god. XII/1944., br. 11-12, 421.-481.

imena hrvatskih vladara s imenima istočnogotskih vođa, no zaključuje da je vjerojatnije da je "gotsko vladanje ostavilo jaku predaju u narodu i na vladarske nasljednike. Vjerojatno prema toj predaji i Toma Arhiđakon (...) istovjetuje Hrvate s Gotima (Croati seu Goti). Svakako iza propasti Istočnogotske države ostali su na njezinu prvašnjem prostoru razasuti ostatci Gota, a kako se malo iza toga počеше useljivati Hrvati, to je vjerojatno, da je između njih i preostalih Gota moglo doći do krvnog stapanja".²⁵ Kruno Krstić opširno raspravlja o pojmu naroda, a u tom sklopu razmatra i tada popularne i nezaobilazne teorije o rasnom podrijetlu i srodnosti naroda. Pritom zaključuje da "sam rasni sastav ne čini narod narodom".²⁶ Na istom mjestu ističe i da "ne postoji ni posebna hrvatska, slovenska i srbska niti zajednička 'jugoslavenska rasa'. Sva su tri naroda u znanstvenom smislu složevine rasâ (...), u kojima omjer pojedinih rasa još nije točno znanstveno ustanovljen. U rasnom sastavu svih balkanskih naroda [u koje Krstić nedvojbeno svrstava i Srbe i Hrvate, nap. M. J.] preteže dinarska rasa, (...)". U istom se radu Krstić osvrnuo i na pokušaje "da se Hrvatima pripíše gotsko ili iransko 'podrijetlo'" te je primijetio da se u njima upotrebljava pojam "podrijetla u nekritičkom smislu. U stvari se gotska i iranska teorija može odnositi samo na podrijetlo imena Hrvat ili možda na prve začetnike hrvatske državnosti, ali ne nipošto na podrijetlo hrvatskoga pučanstva. Međutim se čini, da te dvije teorije imaju i u ovom ograničenom značenju vrlo malo znanstvene podloge. One su zacielo dobile jači zamah po pogrješnom uvjerenju nekih njihovih zastupnika da je potrebno izticanjem gotskoga ili iranskoga podrijetla suzbiti političke izvode iz teorije o slavenskome podrijetlu Hrvata".²⁷ Teško je i zamisliti da bi se Krstić usudio suprotstaviti navodnoj ustaškoj ideološkoj postavci o gotskom (odnosno neslavenskom) podrijetlu Hrvata, da je ona uistinu bila njezin sastavni dio. On, dapače, u istom radu govori i o slavenskom podrijetlu Hrvata kao činjenici koju nitko ne može zanijekati. Slično Krstiću pisao je potkraj 1942. u *Ustaškom godišnjaku 1943.* poznati promicatelj teorije o iranskom podrijetlu hrvatskog imena Stjepan (Krizin) Sakač.²⁸ On se nedvosmisleno priklanja mišljenjima da korijeni hrvatskog imena sežu u Perziju Darija I., no ističe "kasniji slavenski narod Bielih Hrvata i sadanjih Hrvata".²⁹ Na istom mjestu navodi i da će "Slavenski (...) Hrvati sebe i svoju prošlost i svoj jezik i znatan dio svoje sadašnjosti onda razumjeti kad dobro prouče prošlost staroiranskih svojih pređa". Nešto prije toga je u *Hrvatskoj smotri* Stanko Vitković zapisao da su tada najnovija "naučna izraživanja o podrijetlu Hrvata u rasnom smislu, te o njihovoj pradomovini i putevima, koji su ih doveli u sadašnjju našu postojbinu, dala (...) veoma zanimljive rezultate. Čini se, da zasad ima najjače dokaze, pa je prema tome i najuvjerljivija, teorija o našem iranskom podrijetlu".³⁰

²⁵ F. LUKAS, n. dj., 25.

²⁶ K. KRSTIĆ, n. dj., 430.

²⁷ Isto, n. dj., 431.

²⁸ Stjepan SAKAČ, "Historijski razvoj imena 'Hrvat' od Darija I. do Konstantina Porfirogeneta (522. pr. Kr. do 959. posl. Kr.)", *Ustaški godišnjak 1943.*, Zagreb 1942., 55.-74.

²⁹ Isto, 71.

³⁰ S. VITKOVIĆ, n. dj., 261.

Svi spomenuti radovi su uz to, kao i sve ostalo što se tiskalo u NDH, morali proći i cenzuru, a teško je vjerovati da cenzori Državnoga izvještajnog i promidžbenog ureda (kasnije Državnog ravnateljstva za promidžbu) ne bi intervenirali u tako važnoj stvari kao što bi bila navodna ideološka postavka o neslavenskom podrijetlu Hrvata.³¹ Pritom ne treba zaboraviti da je i poglavnik dr. Ante Pavelić kao vođa totalitarnog režima u čije su ime cenzori cenzurirali pristigle radove ponovno iznio svoje jasne poglede o tome da Hrvati nisu Slaveni, pa je očito da je ustaška uporaba gotske teorije i za NDH "više služila kao instrument dodvoravanja nacistima".³²

Ta činjenica ipak nije potaknula urednike i autore priloga dvosveščanoga zbornika *Naša domovina*, čiji je izdavač bio Glavni ustaški stan, da u nekom od priloga koji su se dotaknuli problematike podrijetla Hrvata gotskoj teoriji pridaju veću pozornost.³³ U prvom svesku zbornika objavljeno je nekoliko priloga o najstarijim razdobljima hrvatske povijesti iz pera tada poznatih hrvatskih povjesničara. Tako je u XI. poglavlju Lovro Katić napisao da su već "za Karpatima Hrvati (...) poprimili slavenski jezik od svojih podanika, a u novoj domovini još su više Slavena pokorili", no nije se izjasnio o tome što su Hrvati bili prije prihvaćanja slavenskog jezika.³⁴ U istom je svesku tog zbornika kao njegovo XV. poglavlje objavljena i "Hrvatska poviest u tabelama" autora Stjepana Antoljaka, koji nije dvojio da su Hrvati jedan od slavenskih naroda.³⁵

Na posljertku treba proučiti i školske udžbenike za koje možemo pretpostaviti da su slijedili uvjetno nazvani službeni i vladajućoj ustaškoj ideologiji prilagođeni pogled na hrvatsku prošlost. Pritom su za temu ovog članka najzanimljiviji udžbenici iz povijesti, i to oni koji su obradili najstariju hrvatsku povijest. U tom smislu je u ruke najvećeg broja učenika mogao doći prvi dio udžbenika Živka Jakića o povijesti hrvatskog naroda.³⁶ U njemu postoji cjelina pod naslovom "Slaveni u svojoj staroj postojbini", koja je s obzirom na opseg udžbenika razmjerno opsežna i u njoj je autor donio mnogobrojne podatke o životu i običajima Slavena. Za našu temu svakako je najzanimljivije što on

³¹ O tome što je sve smetalo cenzuri u NDH vrlo je zanimljiva sjećanja iznio poznati hrvatski prevoditelj, novinar i izdavač Ivo Hergešić u članku "O nakladnom radu i cenzuri pod ustaškim režimom", *Republika*, I/1945., br. 3., 215.-222. Usp. njegov životopis u *Tko je tko u NDH*, 156. Neke njegove tvrdnje treba zbog vremena u kojem su sjećanja objavljena uzeti s dozom opreza, no nedvojbeno je da u njima ima pregršt zanimljivih podataka koji osvjetljavaju rad cenzure NDH. O djelovanju cenzure sačuvani su mnogobrojni dokumenti u Hrvatskome državnom arhivu, Zagreb, fond 237, Predsjedništvo vlade NDH, Glavno ravnateljstvo za promidžbu 1941.-1945.

³² N. BARTULIN, n. dj., 221.

³³ Za temu ovog članka zanimljiv je dio zbornika *Naša domovina*, svezak 1., Hrvatska zemlja – hrvatski narod – hrvatska poviest – hrvatska znanost, (glavni urednik Filip Lukas), Zagreb 1943.

³⁴ Lovro KATIĆ, "Obća poviest Hrvata", *Naša domovina*, svezak 1., Hrvatska zemlja – hrvatski narod – hrvatska poviest – hrvatska znanost, (glavni urednik Filip Lukas), Zagreb 1943., 177.

³⁵ Stjepan ANTOLJAK, "Hrvatska poviest u tabelama", *Naša domovina*, svezak 1., Hrvatska zemlja – hrvatski narod – hrvatska poviest – hrvatska znanost, (glavni urednik Filip Lukas), Zagreb 1943., 366.

³⁶ Živko JAKIĆ, *Povijest hrvatskoga naroda sa svjetskom poviješću za III. razred srednjih škola*, Dio I., Zagreb 1941.

izričito navodi da među slavenske narode na jugu pripadaju "Slovenci, Hrvati, Srbi i Bugari".³⁷ Još je zanimljivija 6. cjelina pod naslovom "Slavenski narodi na jugu", u kojoj autor Hrvate ponovno ubraja u skupinu Južnih Slavena.³⁸ Ipak je u odlomku pod naslovom "Seoba Hrvata" odlučio dati više podataka o podrijetlu Hrvata te se osvrnuo na postojeće teorije o toj problematici. Jakić Hrvate koji su živjeli u "Velikoj ili Bijeloj Hrvatskoj između Karpata, Visle i Odre" nedvosmisleno naziva "borbenim slavenskim plemenom sa sjevera". U nastavku je, pak, zapisao da "Hrvati, koji dođoše na jug iz zakarpatskih krajeva, nisu bili čisto slavenskog podrijetla. Neki ih učenjaci drže za jedno germansko pleme, i to gotsko, koje je s one strane Karpata zapalo među brojniji slavenski svijet, te se za neko vrijeme poslavenilo i na jug se doselilo već kao slavenski narod. Drugi ih drže za srodnike nekih iransko-kavkaskih plemena, koji su za seobe naroda ostavili svoju domovinu oko Kavkaza i doselili se u zakarpatske krajeve, gdje su postali Slavenima. Kako bilo da bilo, ti Hrvati nisu čisto slavenskoga roda i zato su imali više sposobnosti za stvaranje države nego ostali Slaveni".³⁹ Iako se taj odlomak može smatrati i svojevrsnim ustupkom tadašnjem javnom promicanju neslavenskih teorija, činjenica je da su one tada bile već dugo nazočne u javnim raspravama hrvatskih povjesničara, pa nije neobično da je Jakić o njima htio obavijestiti učenike srednjih škola. Mislim da se i u posljednjem navodu pokazuje da neslavenske teorije o podrijetlu Hrvata nisu u trenutku pisanja bile doživljavane kao službeno stajalište vlasti NDH i vladajućeg Ustaškog pokreta. O tome da u tom smislu nije došlo do promjena govori sadržaj udžbenika hrvatske povijesti za VIII. razred srednjih škola iz 1943., čiji su autori bili istaknuti hrvatski povjesničari Miho Barada, Lovro Katić i Jaroslav Šidak.⁴⁰ U njemu postoji cjelina pod naslovom "Pradomovina", u kojoj autori govore o pretpovijesti hrvatskoga naroda, odnosno o razdoblju prije doseljenja u današnje hrvatske zemlje.⁴¹ U njoj autori zapravo govore o Slavenima, pa je već i iz toga očito da su i Hrvate smatrali slavenskim narodom. Na stranici 14. govore o Antima, u koje svrstavaju i Hrvate. Na istom mjestu umetnuli su i posebne odlomke o iranskoj teoriji i o gotskoj teoriji. Formulacija da po "najnovijim istraživanjima izgleda, da Hrvati nisu od početka slavenskoga nego iransko-alanskoga podrijetla" navodi na pretpostavku da su i autori mislili da iranska teorija počiva na ozbiljnim istraživanjima. Govoreći, pak, o gotskoj teoriji autori navode da postoji i "drugo mišljenje u znanosti, po kojemu bi Hrvati bili gotskoga podrijetla, ali se poslaveniše, i to po jednim još u Zakarpaću, a po drugima tek u našim današnjim krajevima. No sve su ovo

³⁷ *Isto*. Cjelina je objavljena na stranicama 10.-12., a navod o Hrvatima kao jednom od slavenskih naroda na jugu na stranici 12. Pritom ističem da je riječ o navodu iz prvog izdanja, objavljenom 1941. godine, a na stranici 1. istaknuto je da je taj udžbenik odobren "kao privremena školska knjiga odlukom Ministarstva nastave Nezavisne Države Hrvatske (...) od 5. rujna 1941."

³⁸ *Isto*, 17.-19.

³⁹ *Isto*, navod sa stranice 19.

⁴⁰ Miho BARADA, Lovro KATIĆ, Jaroslav ŠIDAK, *Hrvatska poviest za VIII. razred srednjih škola*, I. svezak, Zagreb 1943.

⁴¹ *Isto*, 13.-15.

samo mišljenja, koja trebaju poviestnih potvrda". Očito je, dakle, da toj teoriji nisu davali preveliko značenje.

Spomenuti navodi također pokazuju da spominjanje neslavenskih teorija, posebice one o iranskom podrijetlu, ne predstavljaju istodobno nijekanje slavenstva Hrvata. Oni su, kao što je pokazano, u brojnim slučajevima izričito označeni kao Slaveni, pa uistinu nisu utemeljene tvrdnje o ustaškom nijekanju slavenstva. To, također, čini više nego upitnim navod Nevenka Bartulina o tome da je popularnost iranske teorije među ustašama "osiguralo (...) režimu vlastitu 'arijsku' rasnu teoriju". Spomenuti navodi jednog od vodećih zastupnika te teorije Stjepana Sakača o nedvojbenom slavenstvu Hrvata teško da bi mogli biti temeljem za takvu "arijsku" rasnu teoriju. I po njoj je, naime, hrvatski narod u najmanju ruku bio u velikoj mjeri sastavljen od, kako bi ih nacisti označili, "rasno manje vrijednih" Slavena, što ne poništava činjenica da je po tome hrvatsko ime "arijskog" iranskog podrijetla. A i teško da bi takvim teorijama ustaše "zavarali" mnogobrojne nacističke ustanove koje su se na svoj način bavile rasnim pitanjima u Trećem Reichu. One su na svoj bizaran i zastrašujući način brojile krvna zrnca naraštajima unatrag ne bi li pronašli trag "rasno manje vrijednih" predaka pojedinaca, skupina i cijelih naroda. Pavelić je, uostalom, izabrao upravo gotsku teoriju u pokušaju da pridobije njemačke nacističke simpatije. Zbog toga možemo pretpostaviti da je javno isticanje neslavenskih teorija u osnovi bilo tek nastavak predratnih rasprava, koje su u novim prilikama dobile puno veći prostor u javnosti te su povremeno korištene u političke svrhe. Nema dvojbe da je u međuratnom razdoblju službeno promicano slavensko podrijetlo. Bilo bi zbog toga zanimljivo vidjeti u kojoj su mjeri hrvatski stručnjaci (ponajprije povjesničari i jezikoslovci) pisali o neslavenskim teorijama prije uspostave NDH i kako su na to gledale vlasti Kraljevine Jugoslavije (odnosno Banovine Hrvatske nakon kolovoza 1939.), te naposljetku napraviti usporedbu sa stanjem u razdoblju NDH.

Na kraju zaključujem da neslavenske teorije o podrijetlu Hrvata nisu nikada postale dio ustaške ideologije. Rašireno mišljenje da se to uistinu dogodilo treba pripisati površnom izjednačavanju nekoliko Pavelićevih izjava o gotskom podrijetlu Hrvata s prihvaćenim postavkama ustaške ideologije. Spomenuti navodi iz optužnice protiv Kerubina Šegvića pokazuju da su takve poglede na ustašku ideologiju nove jugoslavenske komunističke vlasti imale već na kraju rata, pa nije neobično da su takve tvrdnje ponavljane i kasnije. Uvid u mnogobrojne knjige i časopise objavljene u NDH pokazuje da takvo mišljenje nije utemeljeno. Pritom ističem da su takve publikacije, kao što su udžbenici te spomenuta *Naša domovina* i *Ustaški godišnjak*, nedvojbeno izražavali službene poglede vlasti NDH i vladajućega Ustaškog pokreta pa možemo pretpostaviti da bi u njima neslavenskim teorijama bila dana velika važnost uz istodobno nijekanje slavenstva Hrvata. Toga u tim publikacijama, kao i u mnogim drugima nema, budući da je slavenski karakter Hrvata nedvojbeno spomenut na mnogim mjestima. Također nema dvojbe da slavenstvo Hrvata nije naglašavano, no to je daleko od pretpostavki da su neslavenske teorije služile navodnome ustaškom nijekanju hrvatskoga slavenskog podrijetla.

SUMMARY

DID THE CROATS BECOME GOTHS? HOW THE USTASHA AND THE AUTHORITIES OF THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA (*NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA, NDH*) TREATED NON-SLAVIC THEORIES OF THE ORIGINS OF THE CROATS

The article is dealing with claims that non-Slavic theories of the origins of Croats were allegedly an integral part of Ustasha ideology and served as such for the alleged Ustasha denial of Croatian Slavic character. In order to address this, the author analyzed numerous publications published in the NDH. There is no doubt that the content of some publications contained official views of the NDH regime and the ruling Ustasha Movement on the problem of the origins of the Croats. School textbooks, an anthology titled *Naša domovina (Our Homeland)* and *Ustaški godišnjak 1943. (Ustasha Almanac 1943)* could be characterized as such publications. If non-Slavic theories were really an integral and important part of Ustasha ideology, it would be reasonable to assume that they would be treated as such in the above-mentioned publications. In a case such as, the denial of the Croatian Slavic character would be hyphenated. However, the content of the analyzed publications does not support any claim of that kind. The Slavic character and origin of the Croats was mentioned as a fact on numerous pages of those publications. It is true that the NDH regime and Ustasha movement were not eager to emphasize that fact, but this however does not support some claims that non-Slavic theories served the purpose of an alleged Ustasha denial of the Slavic origin of the Croats.

Keywords: non-Slavic theories on the origins of Croats, Goths, Ustasha ideology, the Independent State of Croatia (*Nezavisna Država Hrvatska, NDH*)